

Orhan Ayhan

“Radyo genel bir kültür kutusudur”

Röportaj: Ahmet FİSUNOĞLU

RÖPORTAJ



TRTakademi: *Orhan Ayhan'ın çocukluk ve gençlik yıllarında radyo ne ifade ediyordu?*

Orhan Ayhan: 1938 doğumluyum. Çocukluk yıllarımda radyo her evde bulunmayan özel, sihirli bir cihazdı. Varlıklı ailelerin evinde olurdu, onlar da bu değerli kutuyu evin içinde yüksekçe bir yere koyarlar, üstüne de toz almasın diye mutlaka bir örtü örterlerdi. Radyoyu sadece evin büyükleri açar ve kapatırdı. Radyo benim için esrarengiz bir kutuydu. 5-6 yaşlarımda çocukluğumda müzik yayınlarını dinler, devamlı arkasına bakmaya çalışırdım. Radyoda konuşan, müzik yapan kişilerin içinde olduklarını düşünürdüm.

TRTakademi: *Radyodan ilk dinlediğiniz spor müsabakası hangisiydi hatırlıyor musunuz? Sizi nasıl etkilemişti?*

Orhan Ayhan: Radyoda küçük yaştan itibaren spor yayınları da kulağımı tırmalardı ama en büyük spor müsabakası 1956 yılında milli takımımızın kazandığı 3-1'lik Macar zaferidir. Bu gerçekten büyük bir zaferdi, haftalarca tüm dünyada Milli takımımızın galibiyeti konuşulmuştu. Macar takımının son 41 maçında 34 galibiyet, 6 beraberlikleri vardı ve tek yenilgilerini Dünya Kupası Finali'nde Almanya'ya karşı almışlardı. Wembley'de İngiltere'yi 7-1'lik olağanüstü bir skorla yenen dünyadaki ilk takım onlardı, işte biz böyle bir takımı yenmiştik. Tabii her Türk genci gibi çok etkilendim ve çok sevindim. Maçı dinlerken ilerde benim de binlerce maç anlatan bir spor spikeri olacağım aklımın ucundan bile geçmezdi...

TRTakademi: *Spor muhabirliğine nasıl başladınız?*

Orhan Ayhan: Bu tamamen tesadüf aslında. Liseyi bitirdikten sonra konservatuara gitmek istedim; sesime güveniyorum ya, giriş evraklarını aldım ve Beşiktaş'ta yürüyorum. Bir binanın önünde genç insanlar gördüm, lacivertli beyazlı üniformaları ile binanın bahçesinde koşuşturuyorlardı. Burası Yüksek Denizcilik Okulu'ymuş. Ben hep çok iyi giyinirdim, sivil takım elbiseler içinde genç bir adam bahçede dikkat çekmiş olacağım ki okul müdürü beni camdan görmüş, yanına çağırtdı. "Delikanlı ben Ruhi Sarıalp, ne yapıyorsun bu okulda?" dedi. Ben de ona üniversiteyi bitirdiğimi, konservatuar sınavına giriş için form almaya geldiğimi ama yolun beni buraya sürüklediğini söyledim. Ruhi Sarıalp aslan gibi bir adamdı, babacan bir tavırla omzuma dokundu "Delikanlı boş ver konservatuarı sen yakışıklı bir çocuksun, pazartesi gel seni denizci yapalım, senden çok iyi güverte subayı olur" dedi. Tabii o anın heyecanı ile ben bilememişim ama Ruhi Sarıalp'in tam bir efsane olduğunu sonra öğrendim. 1948 Londra Olimpiyatlarında Türkiye'ye 3 adım atlamada bronz madalya kazandıran büyük bir atlet ve atletizm fenomeniymiş. O sıralarda her pazar günü arkadaşlarla Florya Şenlik Köy'de yazlık maç-

lar yapardık. Bizim takımında Erol Üstündağ diye bir arkadaşım vardı, mesleği foto muhabirliği idi. Maçlara serbestçe girip izliyor, ben de onu hep imrenerek takip ediyordum. Hatta bir keresinde “Keşke ben de spor yazarı olsam” demiştim. Bir hafta sonra Erol maça geldiğinde bana “Sana iş ayarladım, yarın Son Posta gazetesinde spor muhabiri olarak başlıyorsun” demez mi. Önüme bambaşka bir dünya açılmıştı. Pazartesi günü Ruhi Sarıalp yerine Son Posta gazetesine gittim. 26 Temmuz 1957 spor servisine giriş, o giriş... Demokrat Parti milletvekili Kerim Ragıp Emeç’in gazetesinde 2 yıl çalıştım. Oğlu Çetin Emeç’le de spor servisinde zaman zaman birlikte olduk ama 1959’da kader beni Tercüman Gazetesi’ne yönlendirdi. Daha sonra spor spikerliğinde arkadaşım olacak Necati Karakaya Milliyet’ten ayrı- lıp Tercüman Spor’un başına geçmişti. Beni iyi bir maaşla kadrosuna kattı.

TRTakademi: *Orhan Ayhan radyo yayıncılığına ve maç spikerliğine nasıl başladı?*

Orhan Ayhan: Benim bu işe hiç merakım ve ilgim yoktu. 1962 yılında 23 yaşında iken, Tercüman Gazetesi’nde spor bölümünde çalışıyordum. Bütün gün koşturmuş gelmiş haberimi yazıyordum. O sırada gazeteden arkadaşım Oktay Göröl aradı. “Orhancığım müjde” dedi, “Halit Kıvanç ağabey İngiltere’ye BBC’ ye kursa gidecekmiş, boşalan yer için Türkiye Radyoları imtihanla spor spikeri alacakmış. Ben ismimi sınava yazdırdım, seni de yazdırdım.” “Ben hiç düşünmüyorum” dedim. Hatta biraz da bağırarak telefonu kapattım. Ben haberimi yazmaya devam ederken bir telefon daha geldi, yine Oktay aradı galiba diye hışımla açtım, bir de baktım ki telefonun ucunda Halit Kıvanç; “Orhancığım ben Halit, senin de bu sınava katılmanı istiyorum” dedi, ben “Ağabeyciğim bu işle benim hiçbir ilgim yok, mikrofona aşinalığım yok” desem de, “Ben yazıyorum” dedi Halit abi. Tabii bizde emir demiri keser, büyüğünüz size bir şey söylüyorsa o emirdir. O sınava 65 kişi katılmış, spor basınından muhabirler, müdürler, eski hakemlerden, olimpiyat komitesinden bazı kişiler... Enterasan olan tercüman gazetesinden istihbarat şefim İhsan Biricik ve spor müdürüm Alp Zirek de müracaat etmişler. Bir gün hepimizi İstanbul radyosuna çağırdılar, elimize bir haber metni verdiler, bunu okuyun dediler, sesimize ve Türkçemize bakacaklarmış. Ben okudum ve gazeteme geri döndüm. Akşamüstü Necati Karakaya beni telefonla aradı. Kulağı delik denilen gazetecilerdendir. Her şeyi ilk o duyardı. “Orhan, en güzel sen okumuşsun haber metnini, en çok seni beğenmişler” dedi. Böylece ilk elemeyi birinci olarak geçtim. Daha sonra bir buçuk ay İnönü Stadında maçları banda anlattık. Sonuçta 65 kişilik listenin 61’i elendi, ben birinci olarak Türkiye Radyolarının ilk imtihan kazanan spikeri oldum. Sonraları çok düşündüm, bu kadar insan içinde hiç mikrofon tutmadan, ilişkim olmadan nasıl birinci oldum diye. Sonra anladım ki beni diğer insanlardan ayıran çok kitap ve dergi okumamış. Spikerlik yapacak insanların

devamlı okumaları ve kelime dağarcıklarının fazla olması gerekli. Lise yıllarımda da sınıfa bir şey okunacaksa, sesimin ve Türkçemin iyi ve anlaşılır olmasından dolayı öğretmenler hep bana dersleri okuturlardı.

TRTakademi: *İstanbul Radyosu'na girmeden önce, spikerlikte örnek aldığınız kişiler kimlerdi?*

Orhan Ayhan: Sulhi Garan vardı, eski bir hakemdi, hatta Türkiye'nin ilk FIFA kartlı hakemiydi. Aynı zamanda Beşiktaş ve Vefa'da futbol oynamış iyi bir futbolcuymuş ve spora veda edince çok iyi bir spiker olmuştu, etkileyici sesiyle herkesi radyoya bağlardı. Ama hepsinin kralı Pertev Tunaseli'ydi. Tunaseli yüksek tempo da maç anlatabilen, futbolcuları tanıyan çok iyi bir spikerdi.

TRTakademi: *1962 yılında İstanbul Radyosu'nun spikerlik sınavını birincilikle kazandınız, sınav sonrası İstanbul radyosundaki hocalarınızdan neler öğrendiniz?*

Orhan Ayhan: İstanbul radyosu her şeyden önce tam bir üniversiteydi. Radyo Müdürü Salih Akgül, Program Müdürü Naci Serez, Koordinatör ünlü şair Baki Süha Edipoğlu, baş spiker Doğan Soylu, Feridun Fazıl Tülbentçi 'Kahramanlar Geçiyor' programının efsane yapımcısı... Bu saydıklarımın hepsi, yayınları dinliyor. Konuştuğunuz Türkçe düzgün olacak, İstanbul'da denilen İstanbul Türkçesi ile anlatımları yapacaksınız. Her canlı yayın mutlaka kayıt edilir, bantlar dinlenir ve hata yapmışsanız mutlaka uyarılırdınız. Bizi anlattığımız maçları dinleyerek eğittiler. İstanbul radyosunda hataya asla yer yoktu, eğer hata yaptıysanız yandınız. Ben maç anlatmaya başladım, tabii ki o dönemin meşhur maç spikerlerini düşünüp onların beğendiğim yönlerini taklit etmeye çalışıyordum. Muvakkar Ekrem Talu abimiz vardı o dönemde, maç anlatırken anılara girer, müthiş fıkralar anlatırdı, sırf fıkraları yüzünden insanlar onun maç anlatımını dinlerdi. Muvakkar Ekrem yaptığına göre, Orhan Ayhan da anlatmalı dedim ve bir maç sırasında fıkra anlatmaya karar verdim, başladım ama bir türlü bitmiyor, ortam buz gibi oldu, bir türlü olmuyor, soğuk terler dökerek fıkrayı bitirdim. Ertesi gün gazetede çalışırken radyodan bir telefon geldi, "Baki Süha Edipoğlu bey sizi bekliyor" dediler, korka korka gittim İstanbul radyosuna. Baki Süha Bey bir yandan kâğıda muhtemelen bir şiirini daha döktürüyor. Bana baktı, dinlemiş tabii ki maçı ve fıkrayı, "Evladım espri aksirik gibidir, gelince tutamazsınız" dedi. Yani kibarca dedi ki espri doğaçlama yapılır, öyle zorlamayla hazırlıkla olmaz. Tam 25 yıl yayında bir daha fıkra anlatmadım.

TRTakademi: *İlk anlattığınız maç yayını hangisiydi?*

Orhan Ayhan: İlk anlattığım maç Galatasaray-Milan karşılaşmasıydı. 23 Ocak 1963'te Dolmabahçe'de oynanmıştı. Müthiş bir tipi vardı, göz gözü görmüyordu. Daha 25 yaşındayım ve ilk anlatacağınız maç bir şampiyonlar ligi maçı, tabi bende heyecan tavan. Maçı anlatmamız için 15'er dakikaya bölmüşler. Aslında maçı anlatacak kişi belki de Halit Kıvanç olacaktı ama İngiltere'ye kursa gideceği için maça bizi yazdılar, kar muhalefeti nedeniyle uçak kalkmamış, Halit ağabey de mecburen tribünde idi... Anlatım sıralaması ilk Erdöl Boratap, ikinci ben, üçüncü sırada da Alp Zirek... Alp Zirek benim Tercüman Gazetesi'nde aynı zamanda spor müdürüm. Erdöl Boratap bizim sınava girmemişti, Halit Kıvanç çalıştırmış, o önermiş İstanbul radyosu yönetimine. Erdöl maça başladı, davûdî sesiyle anlatıyor ama tabi futbola uzak, futbolcuları tanımıyor, tiyatrocı adam. Radyoya çok tepki telefonu gelmiş. 15. dakikada ben mikrofonu devraldım, anlatıyorum, konuşuyorum, 15 dakika oldu, 20 dakika oldu kimse kalk demiyor, sırada Alp Zirek var ayıp olacak diye bir anda 'Ve mikrofonlarımız Alp Zirek'te' dedim, kulaklığımı çıkarıp kalktım. Arkadan müdürlerim çok kızdı, "Biz demeden neden kalkıyorsun?" dediler, meğer radyoya telefonlar gelmiş bu çocuk çok iyi değiştirmeyin diye. Tekrar oturdum maçı anlatmaya, anlatış o anlatış hala mikrofonların arkasındayım.

TRTakademi: *Spikerliği diğer meslek guruplarından ayıran ne gibi özellikler var?*

Orhan Ayhan: Spikerlik tamamen Allah vergisi bir yetenektir. Güzel bir ses tonunuz, akıcı Türkçeniz ve kullandığınız dilinize çok hâkim olacaksınız. Bunun dışında entellektüel seviyede bir genel kültüre de sahip olmanız lazım. Her meslek önemlidir tabii ki ama spikerin yaptığı hata anında milyonlara ulaşabilir. Radyo veya televizyonda hatalı söylenen bir söz, milyonlarca kişi tarafından doğru sanılabilir veya tersi. Dolayısıyla bu iş büyük bir sorumluluk gerektirir. Kısaca nasıl gazeteci olunmaz, gazeteci doğulur deniyorsa, ben de diyorum ki "Spiker olunmaz, spiker doğulur."

TRTakademi: *1960'lı yılların statları, o zamanki radyo yayıncılığı ve şimdiki şartları düşününce aklınıza neler geliyor?*

Orhan Ayhan: Dolmabahçe stadında şartlar çok iyiydi. İstanbul dışına çıktığınız zaman herşey tam bir felaket oluyordu. Anadolu'da en az 15 yerde ilk maç anlatımlarını ben yaptım. Sakarya, Eskişehir, Kocaeli, Samsun, Adana, Silivri, Gaziantep, Diyarbakır vs... Birçok yerde briketten bir kulübe, içine ancak girebiliyorsunuz, sahayı görmek mümkün değil, sözüm ona maç anlatıyorsunuz. Eskişehirde ilk radyo yayını ben yaptım. Ordu Milli Takımının maçıydı, saha kenarında ayakta idim ve elimde 60 metrelik bir kablo ile yürüyerek maçı anlattım. Bursa Şehir Stadı'nda

spiker makamı şeref tribünü damı üstündeydi, 30 metrelik paslı bir merdiven ile çıkardık... Şimdi tabii ki her şey o güne göre daha iyi...

TRTakademi: *Sadece futbol değil aynı zamanda boks maçlarını Türkiye'ye sevdiiren kişilerden birisiniz. Küçük bir ringde sürekli birbirlerine vuran iki sporcu; böyle bir sporu nasıl oldu da sevdirebildiniz?*

Orhan Ayhan: Bir kere ben boks sporunu çok severdim, hala da çok severim. Türkiye'de ilk boks maçı anlatan spiker Eşref Şefik'tir. Eşref Şefik mesleği bıraktınca 1964'ten itibaren ben anlatmaya başladım. Boks o kadar çok seviyordum ki Vefa Kulübü'nün başkanı olan babam, beni Vefa Kulübü'nün Boks şube başkanı yaptı. Birçok boksörüm milli oldu, hatta bir boksörüm Olimpiyatta ülkemizi temsil etti. Arkadaşlarımın birçoğu boksördü. Cemal Kamacı en yakın arkadaşım ve kondüsyon için kross antrenmalarını beraber yapardık. Muhammed Ali'nin maçları, Cemal Kamacı'nın profesyonel maçları Türk halkına boks sevdirdi, bu maçları benim anlatmış olmam da benim için çok önemli tabii. 1971'de TRT'nin ABD'den yaptığı ilk canlı TV yayınında Muhammed Ali Joe Frazier maçını ben anlattım. Kadere bakın ki 2016'da vefat eden Muhammed Ali'nin cenazesinde bulunan da bendim. Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan Ali'nin ölümünü arabasıyla giderken radyo haberlerinde öğrenince çok üzülmüş ve yanındaki koruması Muhsin Köse'ye "Hemen Orhan abiyi çağırın, yarın Amerika'ya cenazeye gidiyoruz" demiş. Hayat böyle işte. 46 yıl önce maçını anlattığım kişinin cenazesinde Cumhurbaşkanımız ile birlikte bulunmak da varmış.

TRTakademi: *TV ve radyoda maç anlatımı arasındaki farkları anlatabilir misiniz?*

Orhan Ayhan: Bana göre şu anda, televizyondaki spikerler radyo anlatımı yapıyorlar. Top onun ayağında, buna pas verdi, sürekli bağırarak konuşuyorlar. Oysa TV seyircisi her şeyi zaten görüyor. Televizyonda makine gibi tempo ile maç anlatılmaz, yorum yapılır. Radyoda ise son derece bol cümlelerle heyecanlı tempo ile yapılan bir yayındır. Her ülkenin kendine göre anlatım tarzı var, bizde maalesef spikerler çok bağırarak ve adeta yırtılarak maçları anlatıyorlar, bunu da çok kabul sayıyorlar. Çeşitli bölgelerde spor spikeri tarzları ayrıdır. Güney Amerika'da bir gol anlatımı spikerin nefesinin yettiği saniye kadar uzar. Nefesten sonra iki, üç hatta dördüncü kere gol gol gol diye bağırılır. Portekizce tarz böyledir. Avrupa, Kuzey Avrupa ve İngiltere'de ise soğuk kanlı bir yorum tarzı mevcuttur. İtalyanlar coşkulu, İspanyollar ise çok tempolu ve yüksek sesle Portekiz tarzına yakın bir anlatım yaparlar.

TRTakademi: *Spikerliğe başlayalı 58 yıl olmuş, hâlâ maç spikerliği yapıyorsunuz, bu bir dünya rekoru mu?*

Orhan Ayhan: Bu işi benim oğlum Korhan takip ediyor. Guinness Rekorlar Kitabı için firma ile yazıştı, Macar bir spiker varmış benden 1-2 yıl fazlası var. Şu anda ikinci sıradayım. 60. Yılı bulduğumda dünya ve Guinness rekoru inşallah benim olacak.

TRTakademi: *Kariyerinizde toplam kaç maç anlatımı var?*

Orhan Ayhan: 10 binin üzerinde boks, kickboks, futbol ve dövüş sanatı sporları maçı anlattım.

TRTakademi: *Radyo yayıncılığında spiker olarak sizin “Türkçeleştirdiğiniz” kelimeler var mı? Spor dallarında birçok terim İngilizcedir ve biliyoruz ki TRT Türkçenin kullanımına önem verir.*

Orhan Ayhan: Futbol topu-meşin yuvarlak, korner-köşe atışı, orta yuvarlak, degajman-kaleci atışı, çift vuruş ve serbest atış hep benim Türkçeleştirdiğim ve Türk futboluna kazandırdığım terimlerdir. Ayrıca maç anlatımlarında bir klasik haline “ekseni etrafında döndü”, “top ağlarla buluştu” ve “vurdu ve gol...” gibi anlatımlar da yine ilk defa benim tarafımdan kullanılmıştır.

TRTakademi: *Maç anlatımlarından önce kendinizi kampa alırdınız mı? Neler yapardınız?*

Orhan Ayhan: Öyle kamp vs. yapmam. Sadece uykuma çok özen gösteririm. Maçtaki kadrolara çalışırım, kulüp hikâyelerini araştırırım ve maç gecesi erkenden yatarım.

TRTakademi: *Dünya’da Pele, Muhammed Ali gibi birçok ünlü sporcunun maçlarını anlattınız. Gitmediğiniz kıta kaldı mı?*

Orhan Ayhan: 5 kıtadan maç anlattım. Ancak büyük üzüntüm şudur, Grönland’dan hiç yayınımlı olmadı!

TRTakademi: *Sesinizin ülkemizde içine girmediği bir ev kalmadı. 1962 yılında Orhan Ayhan’ın sesi neyse, şimdi de aynı. Sesinizi korumayı nasıl başardınız?*

Orhan Ayhan: Bu Allah vergisi... Ben bir kul olarak sadece ona iyi baktım. Asla sigara içmedim, gece hayatım olmadı, uykuma ve sağlığıma hep dikkat ettim. Eski TRT Genel Müdürlerinden Tayfun Akgüner bana ‘genç ses’ lakabını takmıştı.

TRTakademi: *Radyoda maç dinlemeyi Türk halkına sevdiren isimlerden birisiniz. Bütün teknolojik gelişmelere rağmen halen radyoda maç dinlemeyi seven geniş bir kitle var. Bu kültür nasıl oluştu?*

Orhan Ayhan: Önce Türkiye Radyoları sonra da TRT bu işi mikrofonu verdiği kişileri özenle seçerek yaptı. Radyoda hiç bir maçı boş anlatmadık. İstanbul Radyosunda program yapan, spikerlik yapan herkes çok kitap okumuş, kültürlü, entelektüel seviyeleri yüksek insanlardı.

Radyo yayını bir edebiyat yayınıdır, radyo yayını sırasında sadece anlatım yapmayacaksınız, onu esprilerle süsleyecek ve sürükleyeceksiniz. Mesela Eskişehir’de bir kış günü maç anlatmaya gittim, sahada yer yer yeşillikler var ama orta saha da karla kaplı. Maç başlayınca ben hiç uzatmadan görüntüyü şöyle özetleyiverdim: “Saha İspanak tabağı gibi” dedim. Ertesi gün herkes beni konuştu ve buna bayıldılar. Muhammed Ali bir kroşe vurdu Foreman devrildi nakavt oldu, ben orada “Koca dev Foreman, bir çınar gibi devrildi” dedim, işte belki de tüm bunlar radyo ve TV’ye insanları daha fazla bağladı.

TRTakademi: *Radyoda maç anlatmak için edebiyatla, sanatla ilgili ve yayıncılık literatürüne hâkim olmak gerekiyor galiba. Yeni nesil radyo spikerlerine neler önerirsiniz?*

Orhan Ayhan: Radyoda maç anlatacak bir spikerin kelime dağarcığı çok zengin olmalı. Bunun için de çok okumalı ama çok çok okumalıdır. Ayrıca daha az bağırarak maç anlatırlarsa da daha güzel olur, maç spikeri sokak satıcısı gibi sürekli bağırıp kafa şişirmemeli.

TRTakademi: *Jübile yapmayı hiç düşündünüz mü?*

Orhan Ayhan: Spiker olarak bugüne kadar jübile yapan hiç bir meslektaşım olmadı. Bu işin jübilesi yok, sesin gider bırakmak zorunda kalırsın, gözün görmez, beynin çalışmaz bırakırsın. Ama tabii ki inşallah Dünya Rekorunu da kırdığım zaman, birileri ön ayak olursa, beni milyonların sevgilisi yapan, bana meslek veren TRT kurumunda jübile ile veda etmeyi çok isterim doğrusu...